

Nacionalna mreža ZPP-a

Program RURALNOG RAZVOJA

Osnove suvremenog rada u zajednici

Sanja Rukavina

LEADER MREŽA HRVATSKE LEADER NETWORK CROATIA

Demokracija i građani, opća načela

- Sudjelovanje građana u donošenju odluka
- političkih (polis, grč.) = općina
- opći poslovi (res publica, lat.)
- Politika: općinarstvo, baljenje općim, javnim poslovima

Problemi s demokracijom?

- Počinju još u antičkoj Grčkoj:
- Sokrat, Platon – kritičari vladavine svjetine (*hoi polloi* ili ohlokracija)
- Aristotel: oligarhija i ohlokracija su podjednako izvor političke nestabilnosti
- Najveći problemi (da li samo?) antičke demokracije:

1) nestručnost/nesposobnost
2) korupcija

Temeljna podjela demokratskih praksi:

- Predstavnička:
  - izbori, delegatski sustav
  - referendum, izravan sustav
- Sudionička: preko svakodnevnog utjecaja na donosioce odluka i sudjelovanje u oblikovanju javnih politika (civilno društvo)
- Politička: odlučivanje o javnim politikama
- Ekonomska demokracija: odlučivanje na radnom mjestu ili u poduzeću čije usluge koristimo

Sudjelovanje građana u donošenju odluka važnih za lokalnu zajednicu:

1) Političko sudjelovanje:

- poticanje sudjelovanja građana u donošenju odluka (političkih, razvojnih, planiranje - provođenje)
- organiziranje i mobilizacija građana (udruge i ostale OCD)

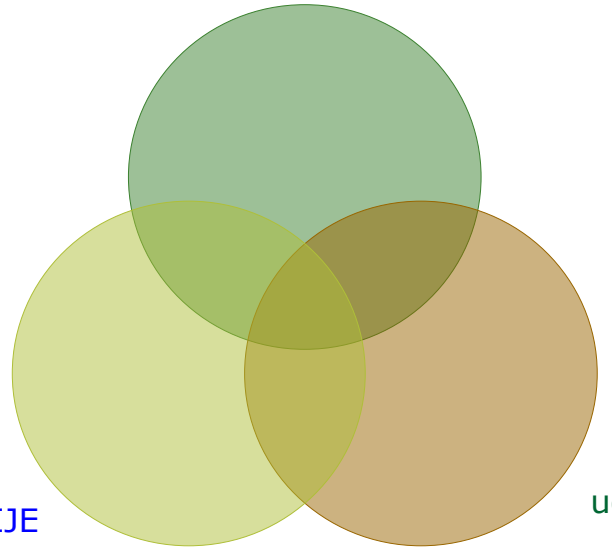
2) Ekonomsko sudjelovanje:

- poticanje sudjelovanja zaposlenika ili kupaca u upravljanju poduzećima (ekonomska demokracija)
- poticanje sudjelovanja zaposlenika ili kupaca u dobiti poduzeća (zadruge, radnička ili potrošačka poduzeća)

Osnovni pojmovi:

civilno društvo, ne-vladina organizacija, ne-profitna organizacija, treći sektor

Upravni sektor:
POLITIČKE ORGANIZACIJE

Poslovni sektor:
PROFITNE ORGANIZACIJE
poduzeća, obrti, zadruge...

Civilni sektor:
org.civilnog društva
udruge, sindikati, crkve
ne-vladine org.
ne-profitne org.
treći sektor

SUKOB – SURADNJA - RJEŠENJE

ZAJEDNICA:
Raznorodno tijelo sastavljeno od mnogo više ili manje povezanih društvenih skupina (zajednica)

Unutar zajednice dolazi do sukoba interesa

McClenahan (1922): Organiziranje zajednice je koordinacija svih resursa u zajednici, koji vodi rješevanju problema, osobito u društvima u kojima postoje mnoge i suprotstavljene privatne inicijative.

Steiner (1925): - osim građana postoje i vođe čija je uloga odstranjivanje proturječja i približavanje kroz suradnju i sudjelovanje građana.

Bowman: zajednički rad lokalnih skupina i ustanova (soc.službi) na stvaranju zajedničkog socijalnog fonda/kapitala (zajedničke vrijednosti)

Waren: svjestan i dugotrajan pokušaj osnaživanja vodoravne razine zajednice

McMillen: način da se ljudima pomogne naći učinkovit put suradnje s drugima radi poboljšanja njihovih socijalnih uvjeta

Ross (1955): planiranje + uključivanje

Proces kojim zajednica određuje i vrednuje svoje potrebe i ciljeve razvija povjerenje i nastoji djelovati na zadovoljenju potreba i ispunjenju ciljeva, djeluje u tom cilju te tako proširuje i razvija suradnju i međusobnu pomoć unutar zajednice.

Saul Alinsky (1909-72):

Mobilizacija je moguća samo kao borba protiv društvene nepravde

Započeti s radom tamo gdje se nalaze ljudi

Putem vođa u zajednici pokrenuti cijelu zajednicu

Rad temeljiti na iskustvima samih ljudi

Kako uključiti isključene društvene skupine u procese donošenja odluka?

STRATEGIJE I METODE OSNAŽIVANJA RANJIVIH DRUŠTVENIH SKUPINA

Kako osigurati uključivanje u programe razvoja lokalne zajednice

- Procjena potreba
- Mobilizacija
- Partnerstvo i suradnja

Koliko vrijedi rad udruga u zajednici?

Udruga vrijedi onoliko koliko pridonosi podizanju kvalitete života onih koji NISU njezini članovi.

- aktivan iskorak u zajednicu
- mobilizacija članova zajednice
- zajedničko rješavanje problema

Razlika između kriznog i redovnog pristupa radu u zajednici

Klasični ili KRIZNI PRISTUP	Suvremeni ili ODRŽIVI PRISTUP
Osoblje udruge (ili javne službe):	
Bolje od samih korisnika pozna njihove potrebe, određuje što je za njih bolje	NE POZNA POTREBE - provodi procjenu potreba - uči od zajednice
Udruga (ili javna služba):	
Doživljava sebe kao onu koja pruža pomoć dok traje neki problem	Pomaže korisnicima da sami učine nešto za sebe, ojačava ih, potiče da razviju vlastite oblike samopomoći
Korisnici:	
Pasivni primatelji pomoći	Aktivni sudionici promjene

KRIZNI	REDOVNI (održivi)
Pristup problemu:	
Kreće od problema i slabosti, želi dati rješenje za korisnike	**Polazi od snaga i mogućnosti koje sama zajednica ima u prevladavanju problema**
	Problem je od drugorazrednog značaja, naglasak je na zajedničkoj sposobnosti da ga riješimo.
Slabo uključuje korisnike u planiranje i odlučivanje	**Aktivno uključuje ljude**

Prvi korak rada u zajednici:
Procjena potreba

Što je procjena potreba ?

Procjena potreba je temeljni alat da bi ste bili sigurni da projekt/program koji nudite zaista treba i da će aktivnosti/intervencija koju predlažete riješiti problem i donijeti željenu promjenu.

Ukoliko cijeli proces procjene potreba nije vođen prema pravilima i nisu korišteni alati za P.P. , vrijeme, novac i ljudski kapital mogu biti potrošeni za isticanje problema kojeg nema ili nema potrebe za postavljanje prioriteta za taj projekt

Gap **– Pukotina predstavlja razliku između što je sada i što bi trebalo biti nakon. TO je postignuto stanje koje označava razliku između sadašnjeg stanja (koji su trenutačno rezultati) i željenog stanja (koji bi rezultati trebali biti).**

Procjena potreba

Zašto PP?

- Identificiramo potrebe zajednice,probleme i ključne teme u zajednici
- Ciljamo i definiramo moguće projekte/ programe
- Osnažujemo procese odozdo prema gore, povezujemo pojedine interesne grupe s njihovim potrebama
- Uočavamo da li su se promijenile potrebe?
- Osnažujemo duh zajednice, identificiramo želju i nadu za pozitivnim promjenama

ALATI ZA PROCJENU POTREBA

- BAZE PODATAKA (upitnici, istraživanja)
- INTERVJU (razgovor)
- KLJUČNE OSOBE U ZAJEDNICI
- FOKUS GRUPE
- JAVNI SASTANCI
- MAPIRANJE

Faktori za odabir alata za PP

- Svrha procjene potreba
- Priroda podataka koji nam trebaju u PP
- Vremenski okvir za provedbu PP
- Cijena (trošak)
- Potrebne vještine za PP
- Ciljana populacija (kojoj se obraćamo)
- Ovisno o naručitelju odnosno projektu

Koraci u procesu procjene potreba

1. Formirajte grupu odgovornu za PP
2. Odredite potrebe koje želite identificirati?
3. Odredite zajednicu kojoj se obraćate kroz PP.
4. Odredite alate koje ćete koristiti za PP
5. Razvite plan (tko, što, kada, gdje i kako).
6. Počnite sa korištenjem alata (tehnika)
7. Analizirajte rezultate
8. Izvijestite o rezultatima
9. Primjenite i koristite podatke dobivene u PP

Predstavljanje podataka PP

- Jasno i precizno
- Kombinirajte brojke sa tekstom i grafičkim prikazima stanja
- Fokusirajte se na najvažnija saznanja iz PP
- Nemojte isticati nebitne ili suvišne podatke

Drugi korak rada u zajednici:
Prepoznavanje lokalnih vođa u zajednici

Ključna uloga organiziranja zajednice:

Prepoznavanje, osnaživanje i povezivanje neformalnih vođa u zajednici (uglednih pojedinaca u zajednici).

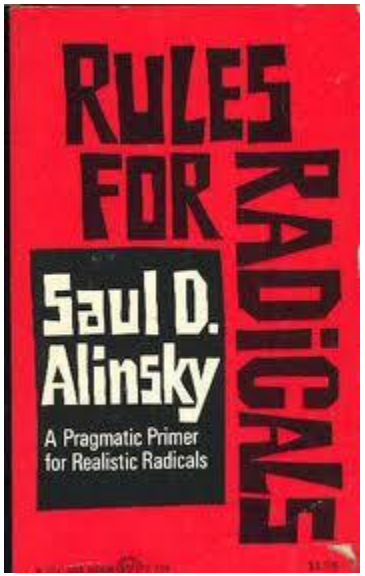

Saul Alinsky (1909-72):

Mobilizacija je moguća samo kao
borba protiv društvene nepravde
Započeti s radom tamo gdje se nalaze ljudi
Putem vođa u zajednici pokrenuti cijelu zajednicu
Rad temeljiti na iskustvima samih ljudi

Kako raditi u zajednici?

- Uvijek zapamti prvo pravilo taktike: Moć nije samo ona koju imaš, nego i ona za koju tvoj protivnik misli da imaš.
- Taktika znači činiti ono što možeš s onim što imaš.

Saul Alinsky

Prepoznavanje lokalnih vođa u zajednici

Fred Ross (1910-92)

U zajednici je premalo komunikacije i trajne suradnje između različitih društvenih skupina.

UKLJUČIVANJE građana u POSLOVE ZAJEDNICE

=

SREDIŠNJI POJAM ORGANIZIRANJA ZAJEDNICE

Između različitih društvenih skupina NE MORA nužno doći do sukoba.

Suradnja i stvaranje osjećaja pripadnost usprkos različitostima

Kretanje prema zajedničkom cilju (razvoj).

Treći korak rada u zajednici:
Uloga organizatora zajednice

Da bi se proces razvoja zajednice mogao odvijati, nužna je povezanost lokalnih vođa u zajednici.

U tome ključnu ulogu igraju:

ORGANIZATORI ZAJEDNICE (katalisti)

U tom procesu organizator zajednice NE može biti neutralan, on/a je uvijek na strani obespravljenih (Alinsky)

- vrlo često podrazumijeva otvorenu društvenu i političku borbu
- osnaživanje i uključivanje društveno isključenih skupina
- zahtjeva profesionalnu NVO i organizatora zajednice

OSJEĆAJ MANJE VRIJEDNOSTI:
OSNOVNI PROBLEM OBESPRAVLJENIH

Paulo Freire (1921-97):

Samopodcjenjivanje je jedna od osnovnih osobina obespravljenih.

"Toliko često čuju da ne valjaju,
ništa ne znaju i ništa ne mogu naučiti,
kako su slabi, lijeni i nesposobni –
da na koncu i sami počnu vjerovati
u vlastitu nesposobnost"

(Freire: Pedagogija obespravljenih, Odraz, Zgb. 2002)

Poseban problem socijalnog rada: socijalno isključene skupine

- stari i nemoćni
- dugotrajno nezaposleni
- neobrazovani, zanemareni
- Romi (EU), plemenske zajednice (SAD, Brazil)

VAŽNO: kvalitetno provođenje procjene potreba

PROBLEM: slaba socijalna struktura

- nepostojanje jakog vodstva
- slabe interesne veze u zajednici (nedostatak povjerenja)

Nedostatak socijalnog kapitala (povjerenja)

- Def.socijalnog kapitala: što smo spremni učiniti za druge bez naknade

	Romi	Hrvati	Danci
stranci	+/-	+	+
obitelj			
- odnos prema djeci	-	+	+
zajednica			
- udruživanje (udruge)	-	+/-	+
poslovanje			
- udruživanje (poduzeća)	-	-	+

Pomanjkanje konkretnih znanja i vještina

- Obespravljivanje i izrabljivanje:
  - „sudjelovanje” romskih udruga u EU projektima
  - socijalni pokazatelji (izvor: Romski atlas Međimurske županije)
  - udio Roma u općoj populaciji 5-7%
  - udio Roma među nezaposlenima preko 75% (RH prosjek 20%)
  - 80% djece upisuje srednju školu, 30% završava
  - upis na fakultete se mjeri u promilima
- Opće pravilo: u zajednicama u kojima ne postoji „društvo” moguće je osnaživati samo istaknute pojedince.

Organiziranje zajednice

ROSS (1955.) – def. OZ – a:

«proces putem kojeg zajednica IDENTIFICIRA svoje potrebe i ciljeve, RANGIRA te potrebe i ciljeve, RAZVIJA povjerenje i nastoji raditi na zadovoljavanju potreba i ispunjavanju ciljeva, PRONALAZI resurse (interne i eksterne) radi zadovoljavanja potreba i ispunjavanja ciljeva, poduzima akcije usmjerene tome te na taj način PROŠIRUJE i RAZVIJA kooperativnu i kolaborativnu praksu u zajednici.»

Ova definicija ima sve važne kriterije:

- element koordinacije potreba
- aspekt participacije članova zajednice
- intenciju poboljšanja međuljudskih odnosa
- pojedinačne stadije tog procesa

Integracja (važniji dio) – putem integracije trebaju «rasti osjećaji i predanost jednoj većoj zajednici i lojalnost njoj kao i osjećaj odgovornosti za stanje i status te zajednice.»

Organiziranje zajednice(nastavak)

Ciljevi organiziranja zajednice:

a) Riješiti određeni problem (što učiniti)

b) Razviti i osnažiti zajednicu (kako to učiniti)

Pristup organiziranju zajednice:

a) **Razvoj zajednice**

- sve akcije koje članovi zajednice mogu poduzeti i provesti sami, bez pomoći sa strane

b) **Socijalna akcija**

- sve akcije koje članovi zajednice moraju poduzeti i provesti da ishode nečije odluke, akcije, pomoć i sl. (vođenje kampanje tj. uvjeravanja)
- rješavanje problema
- poticanje sudjelovanja građana
- smanjivanje razlike u količini društvene moći

Organiziranje zajednice:
Rad s nadama i strahovima članova zajednice

Što naše akcije trebaju zadovoljiti da bi bile uspješne:

- trenutačnost
- određenost
- ostvarivost

Kada je ljude moguće potaknuti:

- odgovor na loše stanje
- poticanje osjećaja ljudi
- odgovor na raspad postojećeg sustava

Tehnike mobilizacije:

- mali kućni sastanci
- javna okupljanja drugih
- obilazak građana po kućama

Alinsky: Pravila za radikale

- RULE 1: “Moć nije samo ono što imaš, nego i ono što protivnik misli da imaš." Moć se izvlači iz 2 izvora – ljudi i novaca. Obespravljeni moraju graditi svoju moć na vlastitom mesu i krvi.
- RULE 2: “Nikada ne izlazi izvan dometa svojih ljudi." To uzrokuje zbunjenost, strah i povlačenje. Osjećaj sigurnosti daje čvrstoću svakome.

Alinsky: Pravila za radikale

- RULE 3: “Kad god je moguće izvlači protivnika izvan područja njegovog dometa." Povećavaj mu nesigurnost, strepnju i zbunjenost.
- RULE 4: “Iskoristi pravila svojeg protivnika protiv njega”. Ako imaju pravilo da na svako pismo odgovaraju, pošalji im 30.000 pisama. Time ih možeš uzdrmati jer ne mogu slijediti niti svoja vlastita pravila.

Alinsky: Pravila za radikale

- RULE 5: “Ismijavanje je čovjekovo najjače oružje." Protiv ovoga nema obrane. To je iracionalno. To je razdražljivo. Djeuje također i tako da u protivniku probudi savjest.
- RULE 6: “Dobra taktika je ona u kojoj tvoji ljudi uživaju." Ponavljat će je bez pritiska, i vraćati će se po još. Rade stvari koje vole, i smišljaju još bolje.

Alinsky: Pravila za radikale

- RULE 7: “Taktika koja se oteže predugo, postaje prepreka." Ne budi stara vijest.
- RULE 8: “Drži pritisak, nikada ne odustaj." Stalno izmišljaj nove stvari da držiš protivnika napetog. Protivnici svladaju jedan pristup, udari ih s boka nečim novim.
- RULE 9: “Prijetnja je obično više zastrašujuća nego što stvarno jeste." Zamišljanje i povrijeđenost ponosa može uzrokovati mnogo više posljedica nego bilo koji aktivist.

Alinsky: Pravila za radikale

- RULE 10: “Ako dovoljno dugo ustraješ u negativnom publicitetu, on postaje pozitivan." Nasilje protivnika može pridobiti potporu za tebe, jer javnost suosjeća sa slabijima.
- RULE 11: “Kruna uspješne kampanje je predlaganje najboljeg rješenja." Nikada ne dopusti da protivnik ubilježi pobjedu jer si ti ostao bez prijedloga za rješenjem.
- RULE 12: “Izaberi metu, izdvoji je, prepoznaj je, i isključi je." Odsjeci potporu i izoliraj cilj od simpatija. Napadni ljude, ne ustanove; ljude ćeš lakše ugroziti nego ustanove.

Načini vođenja kampanja:
Podizanje trenutne razine suradnje

Trenutno stanje:		Način rada:
Potpuno slaganje i razumijevanje	-	Suradnja i partnerstvo
Dvoumljenje, nesigurnost	-	Kampanja, uvjeravanje
Odbijanje i sukob	-	Natjecanje

Razvoj partnerstva se može slikovito ocrtati jednim ŽIVOTNIM KRUGOM RAZVOJA

Primjeri iz prakse:

- Sudjelovanje građana u donošenju proračuna svoje općine/grada
- Radne skupine za donošenje javnih politika
- Upravljanje građana komunalnim poduzećima
- Sudjelovanje građana u radu mjesnog odbora/gradske četvrti (zborovi građana)
- Sudjelovanje mjesnih odbora u kreiranju proračunskih stavaka
- LEADER-CLLD

Obespravljeni nasuprot izrabljivačima?

Što možemo učiniti, što trebamo očekivati, kako moramo odgovoriti?

Lee Staples

prof. na Sveučilištu u Bostonu u knjizi Roots to Power:

1. Oslonac na vlastite snage
2. Prikupljanje i korištenje provjerenih činjenica
3. Podizanje razine javne svijesti
4. Korištenje postojećih zakona
5. Poticanje izmjene zakona i donošenja novih zakona/propisa
6. Privlačenje javne pozornosti
7. Korištenje izbornog razdoblja (snaga glasača)
8. Usmjeravanje javne kampanje na pojedinca
9. Korištenje potrošačke moći
10. Ometanje normalnog rada radikalnim, ali nenasilnim načinima

Obespravljeni nasuprot izrabljivačima?

Što možemo učiniti, što trebamo očekivati, kako moramo odgovoriti?

Lee Staples

prof. na Sveučilištu u Bostonu u knjizi Roots to Power:

1. Prebacivanje odgovornosti
2. Odlaganje
3. Laganje
4. Podjela
5. Klevetanje
6. Odbijanje
7. Pokušaj uništavanja

LEADER
MREŽA HRVATSKE
LEADER NETWORK CROATIA

Kurilovac 1, 47280 Ozalj
tel: 047-731- 400 (112 kućni)
fax: 047-731-172
www.lmh.hr